

Historisch denken en redeneren: Historische verklaringen geven (oorzaken)

Leerjaar/sector
Brugklas
Context
In deze opdracht die betrekking heeft op de Beeldenstorm, als onderdeel van het thema 'De opstand van de Nederlanden tegen Spanje' gaat het specifiek over een onderdeel van historisch denken en redeneren, namelijk heet geven van historische verklaringen: gevolgen van historische gebeurtenissen en ontwikkelingen.
Leerdoelen
Leerdoel voor de totale schoolloopbaan
Ik kan: <ul style="list-style-type: none">
• een verklaring te geven voor het ontstaan van historische gebeurtenissen (herkennen en verklaren van oorzaken);
• informatie selecteren en analyseren uit historische bronnen.
<i>Succescriteria</i>
Ik kan <ul style="list-style-type: none">
• culturele (religieuze), sociale, politieke of economische oorzaken onderscheiden;
• incidentele van structurele oorzaken onderscheiden.
• belangrijke van minder belangrijke oorzaken onderscheiden.
Leerdoel voor deze les
Ik kan: <ul style="list-style-type: none">
• informatie selecteren en analyseren uit historische bronnen over de Beeldenstorm;
• een verklaring geven voor het ontstaan van de Beeldenstorm.
<i>Succescriteria</i>
Ik kan <ul style="list-style-type: none">
• culturele (religieuze), sociale, politieke en/of economische oorzaken van de Beeldenstorm onderscheiden;
• incidentele (aanleiding) van structurele oorzaken (indirecte oorzaken) onderscheiden van de Beeldenstorm.

Aantal lessen

Een les

Fase(n) van de FE-cyclus

Deze lessenserie over de middeleeuwen hoort bij het werken met historische verklaringen (oorzaak/gevolg) als onderdeel van historisch denken en redeneren.

Tijdens deze les(sen) komen met name de fasen 1, 2, 3 en 4 van de FE-cyclus aan bod.

Materialen/hulpmiddelen

- Opdracht met bronnen over de Beeldenstorm.

Vorbereiding

- Kopieer de bijlage in leerlingenaantallen.

Lesopzet globaal

- De leraar geeft leerlingen opdracht in tweetallen verschillende soorten oorzaken van historische gebeurtenissen en ontwikkelen te bedenken, of
- De leraar legt uit wat onder oorzaken van een historische gebeurtenis moet worden verstaan en aan welke eisen (succescriteria) dergelijke verklaringen (idealiter) voldoen.
- De leraar licht het leerdoel toe aan de hand van een voorbeeld (modelling)
- De leerlingen maken het eerste deel van de opdracht in tweetallen.
- De leerlingen maken het tweede deel van de opdracht individueel.
- De leraar bespreekt de opdracht klassikaal na, waarin hij vooral ingaat op de ervaren moeilijkheden.

Lesopzet gedetailleerd

Opdracht, deel 1

De leerlingen krijgen de opdracht om in tweetallen zoveel mogelijk succescriteria te bedenken voor het karakteriseren van oorzaken van historische gebeurtenissen en ontwikkelen. Naar welke aspecten van oorzaken zou je kunnen kijken? (fase 1) Vervolgens inventariseert de leraar met de leerlingen de opbrengsten. Hij vult deze zonedig aan zodat alle leerlingen over het volgende lijstje met succescriteria beschikken:

- culturele (religieuze), sociale, politieke of economische oorzaken onderscheiden;
- belangrijke en minder belangrijke oorzaken onderscheiden;
- incidentele of structurele oorzaken onderscheiden.

Alternatief

De leraar introduceert het onderwerp en legt uit dat het in deze lessenserie vooral gaat over het geven van historische verklaringen. Hij licht de succescriteria toe:

- In historische processen (of in bronnen) verschillende oorzaken kunnen herkennen en uitleggen en daarbij kunt aangeven of het gaat om:
  - culturele (religieuze), sociale, politieke of economische oorzaken;
  - belangrijke of minder belangrijke oorzaken.

Verhelderen van leerdoelen en modellering

Het is belangrijk dat leerlingen precies begrijpen wat er van hen verlangd wordt en hoe een succesvolle prestatie er uit ziet. Om leerdoelen en succescriteria te verhelderen kun je, aan de hand van een voorbeeld voordoen hoe je succesvol aan een opdracht over oorzaken van een gebeurtenis kunt werken.

Het is belangrijk leerlingen duidelijk te maken dat er:

- slechts zelden sprake is van één oorzaak;
- dat historici over oorzaken en het relatieve belang ervan van mening kunnen verschillen.

Omdat de opdracht betrekking heeft op historische bronnen werken de leerlingen ook aan 'Bron en vraagstelling' (fase 1)

Opdracht, deel 2

De leerlingen maken de opdracht over de oorzaken van de Beeldenstorm (fase 2).

De leraar geeft leerlingen feedback tijdens het werken aan de opdracht (fase 2 en 3).

Door gebruik te maken van een invulschema (zie bijlage) kun je als leraar, al rondlopend, snel zien in hoeverre leerlingen in staat zijn de opdracht te maken en er, indien nodig, met hen over in gesprek te gaan.

Het werken met een invulschema maakt het ook eenvoudiger voor leerlingen om hun werk met dat van een klasgenoot te vergelijken (peer-assessment).

Om leerlingen beter te maken in het analyseren van oorzaken van een historische gebeurtenis is het zinvol om vooral feedback te geven op het proces. Bij formatief handelen ligt de focus op het verbeteren van de aanpak van de leerling en niet in de eerste plaats op het verbeteren van het resultaat van de huidige opdracht. Focus dus op betere resultaten op de lange termijn. Vraag leerlingen

bijvoorbeeld hoe zij de opdracht hebben aangepakt. Hebben ze bijvoorbeeld gezocht naar signaalwoorden. Vraag bijvoorbeeld ook of ze weten wat met politiek, sociaal enz. wordt bedoeld.

Zie voor meer informatie over feedback bijvoorbeeld: <http://histoforum.net/2017/feedback.html> of A Matrix of Feedback for Learning: <https://ro.ecu.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=4007&context=ajte>

De leraar bespreekt de opdracht klassikaal na, waarbij hij vooral ingaat op de ervaren moeilijkheden (fase 4).

De leraar geeft, als de nabespreking daar aanleiding toe geeft, tips over bijvoorbeeld het herkennen van culturele (religieuze), sociale, politieke of economische oorzaken of het onderscheiden van incidentele en structurele oorzaken (fase 5).

Differentiatie en variatie

Deze opdracht kan desgewenst worden uitgebreid met moeilijker succescriteria:

Je wordt hierin steeds beter als je

- onderscheid kunt maken tussen belangrijke en onbelangrijke oorzaken;
- een rangorde van belangrijkheid kunt maken.

Een tweetal meer complexe opdrachten over de Beeldenstorm staan op:

- <http://histoforum.net/2016/beeldenstorm/beeldenstorm3.html>
- <http://histoforum.net/2016/beeldenstorm/beeldenstorm4.html>

Reflectie op de aanpak

- Het is belangrijk na te gaan of leerlingen het onderscheid tussen culturele (religieuze), sociale, politieke of economische oorzaken en gevolgen kennen.
- Het is zinvol om leerlingen erop te wijzen dat bij een aantal vragen meerdere antwoorden goed zijn, afhankelijk van de argumentatie.

Tips voor gebruikers

Maak het nut/de relevantie van elke leeractiviteit duidelijk in het licht van leren en eigenaarschap.

Naam auteurs

Albert van der Kaap, voormalig leraar geschiedenis en leerplanontwikkelaar.

Bijlage

Oorzaken van de Beeldenstorm

Leerdoelen

- Je kunt informatie selecteren en analyseren uit historische bronnen;
- Je kunt een verklaring geven voor het ontstaan van de Beeldenstorm.

Succescriteria

Je wordt hierin steeds beter als je onderscheid kunt maken tussen:

- culturele (religieuze), sociale, politieke of economische oorzaken;
- incidentele of structurele oorzaken.

Bronnen

Bron 1

Toen namen de gebeurtenissen een door niemand voorziene wending. De onderdrukking der geloofsvrijheid, de ellende, waarin een deel van het lagere volk nog verkeerde door de hongersnood, die als gevolg van het opkopen van graan door speculanten in de vorige winter een ongekende hoogte had bereikt, het fanatisme, aangewakkerd door de steeds talrijker bezochte hagenpreken, de scholing in geweld, opgedaan bij de bevrijding van om het geloof gevangenen, de aarzeling van de leiding, die alleen maar rekwesteerde (1), leidde tot het besef, dat er nu op de vele woorden eindelijk eens daden moesten volgen.

En dat besef brak zich baan in de Beeldenstorm. Als een verwoestende storm inderdaad ging die beweging, begonnen in het industriegebied van Hondschoote, over Vlaanderen naar Brabant en het Noorden. Met geweld werden op tal van plaatsen de beelden, schilderijen en andere schatten uit de kerken verwijderd en sommige van deze ingericht voor de sobere Protestantse eredienst.

Bron 2

In zijn 'De Nederlandsche historië' schreef de Nederlander P.C. Hooft, afkomstig uit de calvinistische elite, in 1642:

'Al dit geweld, roven en verwoesten werd bedreven door hoogstens honderd rabauwen (schurken) en een hoop hoeren en jongens, waarvan de Spaanse partij (de katholieken) beweerde dat ze door de onroomsen (niet-katholieken) zouden zijn opgestookt en door tussenpersonen zouden zijn betaald met acht of tien stuivers per dag. Iets wat mij niet onwaarschijnlijk lijkt, omdat ik zoiets gewelddadigs niet toevertrouw aan de godsdienstige burgers. Het allergrootste deel van de niet-katholieken bleef geheel afzijdig. Zij waren wel tegen de beeldenverering, maar keurden de onbeschaafde en brute manier waarop de beelden werden vernield af.'

Hooft, P.C. (1642). 'De Nederlandsche historië'.

Bron 3

De marxist (aanhanger van de ideeën van de communist Karl Marx) E. Kuttner schreef in 1949 een boek over het jaar van de Beeldenstorm en noemde dat Het Hongerjaar 1566. Hij geeft de volgende

beschrijving van de beeldenstormers:

'In augustus ontladde zich eindelijk het onweer, dat nu al weken boven het land hing. De bliksem sloeg echter niet in het huis der bezitters in, doch in de kerk, De Beeldenstorm joeg over het land, binnen veertien dagen raasde hij van zuid naar noord. Het uitgangspunt lag in West-Vlaanderen, waar de uitgemergelde, geradicaliseerde textielarbeiders en kleine wevers, die door de concurrentie van de grote wevers waren doodgedrukt, om 't hardst vernielden en plunderden... Een deel hunner was van godsdienstige ijver beziel, een ander deel werd door armoede gedreven, sommigen koesterden het plan een aantal goederen te plunderen en te roven, om aldus tegemoet te komen aan hun armoede en hun nood.'

Kuttner, E. (1949). Het hongerjaar 1566. Amsterdam: N.V. Amsterdamsche Boek- en Courantmaatschappij.

1. Rekwesteren = een verzoekschrift indienen

Gebruik de bronnen

De auteurs van de bronnen noemen verschillende oorzaken van de Beeldenstorm in 1566.

1. Welke oorzaak/oorzaken wordt/worden in elke bron genoemd?
2. Geef voor elke gevonden oorzaak aan in welke bron(nen) je die oorzaak hebt gevonden.
3. Vermeld van elke gevonden oorzaak of het om een culturele (religieuze), sociale, politieke of economische oorzaak gaat (soort oorzaak).
4. Vermeld van elke gevonden oorzaak of het om een directe oorzaak (aanleiding) gaat of om een indirecte oorzaak.

Oorzaak	Bronnummer	Soort oorzaak	Direct (aanleiding) of indirect (structureel)